

Michiel Hendryckx's kijk op architectuur

Hoe wordt men "architectuurcriticus"? Het gaat niet om een persoon die erop uit is om louter kritiek te formuleren, wel om iemand die een gefundeerd oordeel weet te geven over diverse aspecten van de gebouwde wereld. Geen beoordeling met de meestal gebruikte woorden "mooi" of "lelijk", een stereotype uitspraak over architectuur waarmee in feite weinig wordt gezegd. Enkel vanuit opgedane ervaring is het mogelijk om meer objectieve argumenten aan te brengen en dit om gesprek en reflectie open te houden. Dit leert men niet met een snelcursus, de basis van de ervaring is het beleven en bezoeken van gebouwen ter plaatse. Op reis gaan geeft inzicht om het concrete te vergelijken met wat men er over heeft geschreven of gefotografeerd. Fotografie gemaakt in opdracht van architecten of opdrachtgevers is soms zo verleidelijk maar kan ook een compleet verkeerd beeld geven. Een ervaring ter plaatse is een wezenlijk onderdeel van de architectuurkritiek.

Vanuit dit standpunt is de Gentenaar Michiel Hendryckx een goede architectuurcriticus, al zal hij nooit deze titel gebruiken. Hij is een fotograaf die met een arendsoog zijn omgeving observeert en vastlegt. Als fotograaf kan hij de architectuur niet ontlopen. Zijn foto's getuigen van bewondering of afkeer, zij zijn nooit vrijblijvend. Hij deelt zijn opgedane ervaring mee via de media en zijn analyse is haarscherp. Met zijn wekelijkse rubriek in De Standaard Magazine "Altijd ergens" publiceert hij één foto met daarbij een tekst waarin hij vastlegt wat hij heeft ervaren. In oktober maakte hij een halte in het museum Abteiberg in Mönchengladbach (DS 4 oktober 2014) en het Museum Insel-Hombroich in Neuss (11 oktober 2014).

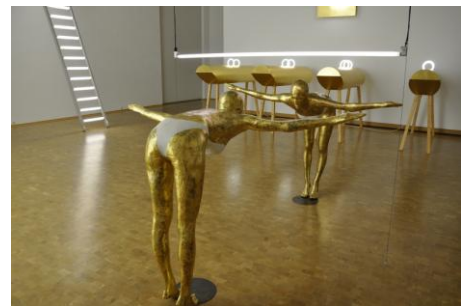
Foto Michiel Hendryckx Museum Abteiberg (DS 4 oktober 2014)

De opening van het museum Abteiberg in 1984 was in verschillende opzichten een gebeurtenis. Het was het eerste groot gebouw van Hans Hollein, de Weense architect die in de media de status had gekregen van één van de pausen van het postmodernisme. Na zijn vele fel bejubelde winkelprojecten kreeg Hollein de kans om Mönchengladbach, meer gekend voor zijn voetbal, op de architectuurkaart van Europa te plaatsen. Na Abteiberg kwam Bilbao er pas in

1997, en toen begon een sunamigolf van nieuwe musea in Europa. Hendryckx merkt op dat hij in 1984 bij hoogdringendheid als fotograaf naar Mönchengladbach werd gezonden om deze nieuwbouw vast te leggen en dit in aanwezigheid van de Gentse kunstscene. Dit was niet zo verwonderlijk aangezien Jan Hoet zeer goed bevriend was met de directeur Johannes Cladders (1924-2009). Hoet vertelde mij dat Cladders regelmatig naar Gent kwam en dat het concept van de tentoonstellingzalen van Hollein waarbij de ruimtes op de hoeken met elkaar zijn verbonden zijn oorsprong heeft in het museumgebouw in Gent, ontworpen door Charles Van Rysselberghe. Hendryckx omschrijft het museum van Hollein anno 2014 als "spektakelarchitectuur....het gebouw was behaagziek" en hij merkt op dat hij "na de opening nooit meer iets over Mönchengladbach had vernomen". Zijn wederzien was in mineur, zowel de ontvangst als de collectie. Michiel maakte een foto van het auditorium waarbij zowel de muren als het plafond een vierkantige opdeling hebben, wat een eerder troosteloze aanblik geeft van vervlogen jaren. De foto geeft eigenlijk zijn gemoedtoestand weer, zijn ontgoocheling. De voorbije zomer bracht ik een bezoek aan het museum en dit naar aanleiding van de retrospectieve Hans Hollein (1934-2014). Het Postmodernisme van de jaren '80 heeft veel opzichtige gebouwen opgeleverd. Na de saaiheid van de jaren '60 en kneuterigheid van de jaren '70 werd het plots toegestaan om een groot arsenaal van historische vormen aan te wenden om de architectuur een grote zeggingskracht te geven. Vaak werd dat aangewend om gewoon een gebouw wat op te fleuren. Vergeten wij dat in de jaren '70 heel wat musea nauwelijks aandacht hadden voor de directe omgeving, zoals het Centre Pompidou dat in 1977 haar deuren opende. Wat Hollein toonde met zijn museum is de fijnkorrelige inpassing in de tuin met een uitgesproken helling. Geen museum die de omgeving platdrukt, de juiste integratie in de natuur was het vertrekpunt van het ontwerp.

Gelijk heeft Hendryckx door te stellen van het interieur erg gekunsteld overkomt. Het interieur bezit geen genereus gebaar, het is een aaneenschakeling van ruimtes en trappen. In dit complex interieur is het erg moeilijk om bijvoorbeeld tijdelijke exposities te presenteren. De architectuur is zeer dominerend, zeker wanneer wij dit gaan vergelijken met de vele industriegebouwen die later in gebruik werden genomen om hedendaagse kunst te presenteren. Het verhaal van Mönchengladbach is ook het verhaal van Cladders. Er kwamen nauwelijks boeiende tentoonstellingen en zoals voor Hendryckx was het ook mijn eerste bezoek na het jaar van de opening!

Hoekverbindingen van de zalen / retrospectieve Hans Hollein (foto Marc Dubois)

De ervaring van zijn bezoek aan Museum Insel-Hombroich is compleet verschillend. Zijn ontgoocheling wordt weggeveegd en neemt plaats voor euforie. Insel-Hombroich is geen traditioneel museum, het is een concept van paviljoenen geplaatst in het groen waarin de collectie van de industrieel Karl-Heinrich Müller een onderdak heeft gevonden. Een verzameling die erg uiteenlopend is, van Chinees aardewerk tot beelden van Giacometti. Het is in de eerste plaats een park van 25 ha waarin verschillende sferen werden aangelegd om het idee van „Kunst parallel zur Natur“ te concretiseren. De ontwerper van de meeste paviljoenen is de beeldhouwer Erwin Heerich, gebouwen met een sterke geometrie en alles opgetrokken met traditionele bakstenen. Hier geen gekunsteldheid, de bezoeker ervaart de architectuur als iets euidents in een sfeer van stilte. Michiel Hendryckx omschrijft dit als "mystieke tijdloosheid" en "een vrijplaats, een uniek, langlopend experiment in burgerzin". Daarmee benadrukt hij dat er geen suppoosten zijn, dat je alleen bent met de kunstwerken en dat het gehele project is bedacht om deze unieke ervaring tot stand te brengen.

Wie ooit deze collectie heeft bezocht zal het eens zijn met Hendryckx, deze site is uniek in Europa. Men komt er tot rust en dit door een directe band tussen natuur en kunst. Bij een eerste bezoek zullen velen op zoek gaan naar een

cafeteria of restaurant, maar de verwondering is groot bij het vaststellen dat in het inkomgeld ook brood, boter, appels en een hard gekookt eitje zijn inbegrepen. De essentie van voeding om de band nog te versterken in het gehele concept. Heerlijk om te verblijven.

De foto die Michiel Hendryckx bij zijn commentaar zette is een frontaal aanzicht van één van de paviljoenen. Daarmee wordt niet het volume benadrukt, wel het doorzicht op de natuur. De continuïteit tussen exterieur en interieur, daar gaat het om in Insel-Hombroich. Het beeld legt ook een accent op de materialiteit, de donkere bakstenen van de buitenhuid en het volledig wit interieur. Met één opname weet de fotograaf de essentie van het ensemble in Neuss vast te houden.

Foto Michiel Hendryckx Museum Insel-Hombroich in Neuss (11 oktober 2014).

*Marc Dubois
November 2014*